

สภาพปัญหากฎหมายที่รองรับการระงับข้อพิพาท ด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการออนไลน์*

Legal Problem Regarding Disputes Settlement by Arbitration Online

¹สิริกานต์ อยู่เรือง และ เสาวนีย์ อัสวโรจน์

¹Sireekarn Yooruang and Saowanee Asawaraj

สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Law Branch, Sukhothai thammathirat Open University

¹Corresponding Author. Email: Sireekarn_y@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) กฎหมายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการออนไลน์ (2) ปัญหาและวิเคราะห์วิธีการในการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการออนไลน์ และ (3) เสนอหลักเกณฑ์ทางกฎหมายให้สอดคล้องกับการปฏิบัติของอนุญาโตตุลาการออนไลน์ในประเทศไทย การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยใช้เทคนิคการวิจัยตามลักษณะของการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ การวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) จากผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายอนุญาโตตุลาการ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากโดยวิเคราะห์จากเนื้อหาและบทสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า (1) กฎหมายอนุญาโตตุลาการที่มีอยู่มาปรับใช้กับการอนุญาโตตุลาการออนไลน์มาใช้อาจทำให้เกิดอุปสรรคและปัญหาได้ เนื่องจากประเทศไทยนั้นยังไม่มีกฎหมายใดที่รองรับวิธีการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ ดังนั้นการพัฒนาระบบการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ในประเทศไทยจึงยังไม่พัฒนา (2) ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ที่อาจจะเกิดขึ้นในประเทศไทยไว้ 3 ประเด็น คือ ปัญหาเกี่ยวกับความหมายและรูปแบบของสัญญาอนุญาโตตุลาการออนไลน์ ปัญหาเกี่ยวกับวิธีพิจารณาอนุญาโตตุลาการออนไลน์ และ

*บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง “สภาพปัญหากฎหมายที่รองรับการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการออนไลน์” ได้รับการสนับสนุนการวิจัยจากทุนวิจัยทางวิชาการ (กองทุนรัตนโกสินทร์สมโภช 200 ปี) ประจำปีงบประมาณ 2559

Received May 5, 2018; Accepted August 24, 2018.

ปัญหาการทำคำชี้ขาดของการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ (3) ผู้วิจัยจึงจะได้เสนอแนะหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหากฎหมายที่จะมารองรับการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการออนไลน์ ให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพรบ.อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 โดยจัดทำเป็นร่างพรบ.อนุญาโตตุลาการ (ฉบับที่..) พ.ศ. หมวด 9 เพื่อให้มีมาตรการทางกฎหมายที่ใช้กับการอนุญาโตตุลาการออนไลน์โดยเฉพาะและเพื่อให้การอนุญาโตตุลาการออนไลน์สามารถใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพในประเทศไทย

คำสำคัญ: การอนุญาโตตุลาการออนไลน์; การระงับข้อพิพาททางเลือก; ข้อพิพาท

Abstract

This research aimed to study (1) the related law regarding disputes settlement by arbitration online (2) the problem and analysis the method of disputes settlement by arbitration online and (3) to propose the legal measure in accordance with the practical of arbitration online in Thailand. This research is a qualitative research by using the instrument for collecting data was separate into 2 steps that is documentary research and in-depth interview from the arbitration law's expert including analysis data from document and interview.

The research results were found as follows; (1) if the existence of arbitration's law adapt to arbitration online, it may cause the problem since Thailand does not have law to support arbitration online. It is resulting to the development of arbitration online system is too inactive; (2) the research study and analysis legal problem may occur which there are 3 issues; 1) the problem regarding definition and form of contract of arbitration online; 2) the problem regarding proceeding of arbitration online and 3) the problem regarding award of arbitration and (3) the research has suggestion to resolve legal problem which edit the Arbitration Act B.E. 2545 by enact the draft of Arbitration Act (NO. ...) B.E. ... part 9 in order to has the legal measure for support arbitration online and can enforce arbitration online in effectively in Thailand.

Keywords: Arbitration online; Alternative Dispute Resolution; Disputes

บทนำ

วิวัฒนาการของเทคโนโลยีก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิธีการดำเนินการค้าขายระหว่างผู้ประกอบการและผู้บริโภค กล่าวคือการซื้อขายสินค้าหรือบริการไม่ต้องดำเนินการแบบเฉพาะหน้าและตัวต่อตัว แต่ผู้ประกอบการและผู้บริโภคสามารถซื้อขายสินค้าหรือบริการผ่านทางช่องทางอิเล็กทรอนิกส์ จึงทำให้ผู้ซื้อและผู้ขายตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการโดยที่ไม่รู้จักตัวตนและที่อยู่แท้จริงของแต่ละฝ่าย (distant and anonymous transaction) ผู้ซื้อตัดสินใจซื้อสินค้า โดยอาศัยข้อมูลที่นำเสนอผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์เท่านั้น (online browsing and buying) และบางครั้งผู้ซื้อและผู้ขาย อยู่ในเขตอำนาจศาลที่แตกต่างกัน (multi-jurisdiction) (Ethan & Janet, 2001) แต่สิทธิและหน้าที่ของผู้ซื้อและผู้ขายยังคงเดิมเหมือนกับกรทำธุรกรรมตามปกติ ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาผู้ซื้อไม่ได้รับสินค้าที่มีคุณภาพหรือคุณสมบัติตามที่ตกลง ภายในเวลาที่กำหนด จึงเกิดการโต้แย้งสิทธิหรือเกิดข้อพิพาทขึ้นได้ กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกแบบเดิมจึงไม่เพียงพอ เพื่อสร้างจิตสำนึกเรื่องกฎเกณฑ์โดยพยายามบังคับใช้กฎหมายแทนที่ศีลธรรม (Poohkum and Nimanong, 2018) จึงมีการสร้างการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ขึ้นมาเพื่อรองรับปัญหาที่เกิดขึ้น

อนุญาโตตุลาการออนไลน์เป็นวิธีการหนึ่งที่มีความนิยมเป็นอย่างมากในนานาประเทศ เนื่องจากเป็นวิธีการที่สะดวกรวดเร็วและประหยัด และสามารถแก้ไขข้อพิพาทที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้กระบวนการระงับข้อพิพาทของไทยในปัจจุบัน เป็นการดำเนินการแบบเฉพาะหน้าและตัวต่อตัว (face to face) โดยผู้ร้องเรียนต้องติดต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น กรมพัฒนาธุรกิจการค้า สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงินของธนาคารแห่งประเทศไทย และมูลนิธิเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค เป็นต้น แม้ว่าหน่วยงานเหล่านี้จะจัดให้มีช่องทางในการรับเรื่องร้องเรียนเบื้องต้นและมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ปัญหาที่พบ คือ การที่ไม่มีกฎหมายให้อำนาจหน่วยงานในการเจรจา การไกล่เกลี่ย และการบังคับใช้ ผลการระงับข้อพิพาทจนถึงสุดกระบวนการ และการขาดบุคลากรและเทคโนโลยีในการดำเนินงานที่เพียงพอต่อปริมาณข้อร้องเรียนที่เพิ่มมากขึ้นตามจำนวนธุรกรรมทางธุรกิจที่เติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Supajee, 2016) นอกจากนี้ หากการซื้อขายสินค้า และบริการดังกล่าวเป็นธุรกรรมข้ามพรมแดน (cross-border transaction) ก็จะทำให้เกิดปัญหาในเรื่องขอบเขตอำนาจตามมา ด้วยข้อจำกัดเหล่านี้ทำให้ไม่สามารถเยียวยาปัญหาที่เกิดจากการซื้อขายสินค้าและบริการแก่ผู้บริโภคได้อย่างน่าพึงพอใจ

ดังนั้นจึงเป็นที่มาของการทำวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาสภาพปัญหาหากกฎหมายการบังคับใช้กับการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการออนไลน์ จากการศึกษาสภาพปัญหาข้างต้นพบว่าสภาพปัญหาหากกฎหมายการบังคับใช้กับการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการออนไลน์ในประเทศไทยยังไม่มี ความชัดเจนและครอบคลุมต่อประเด็น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงดำเนินการศึกษาและเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายโดยมุ่งศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการออนไลน์เพื่อให้มีการบังคับใช้อนุญาโตตุลาการออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเพื่อส่งเสริมให้มีการใช้อุญาโตตุลาการออนไลน์ให้มากขึ้นในประเทศไทย

เมื่อพิจารณาถึงความหมายของอนุญาโตตุลาการออนไลน์นั้นจะเห็นได้ว่ามีพื้นฐานแนวคิดมาจากการอนุญาโตตุลาการซึ่งเป็นหนึ่งในการระงับข้อพิพาททางเลือก กล่าวคือ อนุญาโตตุลาการออนไลน์เป็นการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการอนุญาโตตุลาการแบบดั้งเดิมนั่นเอง ดังนั้นแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการออนไลน์จึงเป็นการผสมผสานระหว่าง แนวคิด ทฤษฎี ของวิธีการอนุญาโตตุลาการ และแนวคิดทางทฤษฎีเทคโนโลยี รวมถึงผู้วิจัยได้นำเอากฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards 1958 หรือ New York Convention และ UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration 1985 มาใช้เป็นหลักกฎหมายในการวิเคราะห์ด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาโตตุลาการออนไลน์
2. เพื่อศึกษาปัญหาและวิเคราะห์วิธีการอนุญาโตตุลาการออนไลน์
3. เพื่อศึกษาเสนอหลักเกณฑ์ทางกฎหมายให้สอดคล้องกับการปฏิบัติของอนุญาโตตุลาการออนไลน์ในประเทศไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องสภาพปัญหากฎหมายที่รองรับการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการอนุญาโตตุลาการออนไลน์เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เทคนิคการวิจัยตามลักษณะของการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview)

การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุญาโตตุลาการ แนวคิด หลักการเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการออนไลน์จากงานวิจัย ตำรา บทความต่างๆทั้งในรูปข้อมูลเอกสารและข้อมูลเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่จัดทำขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิในประเทศและต่างประเทศ

การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview)

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องโดยการออกแบบเครื่องมือในการตั้งคำถามสัมภาษณ์และให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและเสนอแนะแนวทางการนำอนุญาโตตุลาการออนไลน์มาใช้ในประเทศไทยอย่างมีประสิทธิภาพ

โดยผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์จำนวน 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านกฎหมายอนุญาโตตุลาการ กลุ่มบุคลากรหน่วยงานของรัฐและเอกชน และกลุ่มผู้ประกอบการผ่านระบบออนไลน์และผู้บริโภคสินค้าที่ทำการซื้อขายสินค้าผ่านระบบออนไลน์ เนื่องจากทั้ง 4 กลุ่มเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาทโดยการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. กลุ่มอาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านอนุญาโตตุลาการ จำนวน 5 คน
2. กลุ่มบุคลากรหน่วยงานรัฐ ได้แก่ ศาล กระทรวงยุติธรรม สถาบันอนุญาโตตุลาการ จำนวน 4 คน
3. กลุ่มบุคลากรหน่วยงานเอกชน ได้แก่ สำนักงานกฎหมาย จำนวน 1 คน
4. ผู้ประกอบการหรือผู้บริโภคที่คาดว่าจะใช้ออนุญาโตตุลาการออนไลน์ จำนวน 3 คน

ผลการวิจัย

1. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการออนไลน์ ผลจากการวิจัยพบว่า ประเทศไทยนั้นยังไม่มีกฎหมายใดที่มารองรับวิธีการอนุญาโตตุลาการออนไลน์โดยเฉพาะ ซึ่งการอนุญาโตตุลาการออนไลน์นั้นมีความแตกต่างจากอนุญาโตตุลาการแบบดั้งเดิม หากนำกฎหมายอนุญาโตตุลาการที่มีอยู่มาปรับใช้กับการอนุญาโตตุลาการออนไลน์มาใช้ อาจทำให้เกิดอุปสรรคและปัญหาได้ ผู้วิจัยพบว่าเมื่อพิจารณากฎหมายไทยที่สามารถนำมาเทียบเคียงเพื่อปรับใช้กับอนุญาโตตุลาการออนไลน์ได้ มี 2 ฉบับคือ พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 และ พระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ในขณะที่กระบวนการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ที่ใช้บังคับในต่างประเทศนั้น มีการร่างกฎเกณฑ์ขึ้นมาใช้บังคับโดยเฉพาะเจาะจง ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำร่างกฎหมาย

2. วิเคราะห์ปัญหาที่สามารถเกิดขึ้นในวิธีการของการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการออนไลน์ ผลจากการวิจัยพบว่า หากมีการนำอนุญาโตตุลาการออนไลน์มาบังคับใช้ในประเทศไทย ปัญหาของวิธีการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีอนุญาโตตุลาการออนไลน์นั้นอาจเกิดขึ้นได้ โดยผู้วิจัยวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาไว้ 3 ประเด็นดังต่อไปนี้

2.1 วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับความหมายและรูปแบบของสัญญาอนุญาโตตุลาการออนไลน์

ก่อนที่จะมีการวิเคราะห์เรื่องรูปแบบของสัญญาอนุญาโตตุลาการออนไลน์นั้น จะต้องทราบถึงความหมายของคำว่า “การอนุญาโตตุลาการออนไลน์” หมายความว่าอย่างไร ซึ่งจากการเก็บข้อมูลและการสัมภาษณ์ของผู้วิจัยพบว่า มีการให้ความหมายแบ่งออกได้เป็น 2 แนวทางคือ

แนวทางแรก เห็นว่า อนุญาโตตุลาการออนไลน์ คือ การอนุญาโตตุลาการแบบดั้งเดิมที่กระทำผ่านวิธีทางอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมดตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อสื่อสารระหว่างคู่พิพาทหรือคู่พิพาทกับอนุญาโตตุลาการ โดยผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดไม่จำเป็นต้องเดินทางมาพบกับ

แนวทางที่สอง เห็นว่า อนุญาโตตุลาการออนไลน์ คือ การอนุญาโตตุลาการแบบดั้งเดิม แต่นำวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับกระบวนการเพียงบางส่วน เช่น ให้มีการยื่นข้อเรียกร้องผ่านอีเมล หรือใช้การ

สืบพยานผ่านวิธีการอิเล็กทรอนิกส์

จากความหมายของอนุญาโตตุลาการออนไลน์ที่แบ่งออกเป็น 2 แนวทางข้างต้นนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นสนับสนุนกับแนวทางแรก เนื่องจาก การอนุญาโตตุลาการออนไลน์นั้นควรจะต้องหมายถึงการอนุญาโตตุลาการที่นำกระบวนการทางเทคโนโลยีและอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ทั้งหมด เพราะการนำวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้เพียงบางส่วน เช่น มีการส่งเอกสารผ่านอีเมล หรือใช้วิธีการสืบพยานผ่านวิธีการอิเล็กทรอนิกส์ เป็นเพียงการอำนวยความสะดวกในกระบวนการอนุญาโตตุลาการแบบดั้งเดิมเท่านั้น แต่ไม่ทำให้การอนุญาโตตุลาการแบบดั้งเดิมกลายมาเป็นการอนุญาโตตุลาการออนไลน์แต่อย่างใด

ดังนั้น สัญญาอนุญาโตตุลาการออนไลน์ คือ สัญญาที่คู่พิพาทตกลงกันให้ใช้การระงับข้อพิพาทโดยวิธีการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการระงับข้อพิพาท เมื่อนำสัญญาอนุญาโตตุลาการออนไลน์มาเปรียบเทียบกับสัญญาอนุญาโตตุลาการแบบดั้งเดิม กล่าวคือการอนุญาโตตุลาการนั้นเกิดจากสัญญาไม่ได้เกิดจากบทบัญญัติของกฎหมายที่บังคับให้คู่พิพาทต้องใช้วิธีการระงับข้อพิพาทชนิดนี้ ดังนั้นการที่จะมีการอนุญาโตตุลาการได้คู่พิพาทจะต้องมีข้อตกลงทำสัญญาอนุญาโตตุลาการก่อนเสมอ เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติมาตรา 11 ของ พ.ร.บ.อนุญาโตตุลาการออนไลน์ พ.ศ. 2544 จากบทบัญญัติดังกล่าวนี้กฎหมายมิได้ต้องการแบบของสัญญาแต่อย่างใด เพียงต้องการหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อของคู่สัญญาเท่านั้น ถ้าไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือสัญญาอนุญาโตตุลาการ ก็ไม่เป็นโมฆะ เพียงแต่บังคับกันไม่ได้ ทั้งนี้การทำหลักฐานเป็นหนังสือนั้นอาจอยู่ในรูปแบบใดๆ ก็ได้รวมถึงสัญญาอนุญาโตตุลาการที่อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ อย่างไรก็ตาม สัญญาอนุญาโตตุลาการที่อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์นั้น แม้กฎหมายจะยอมรับให้ทำได้ แต่รูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ในลักษณะใดที่กฎหมายยอมรับจะต้องพิจารณาตามพรบ.ว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ตามด้วย

จากการวิเคราะห์ปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยมีความเห็นว่าสัญญาอนุญาโตตุลาการออนไลน์ซึ่งเป็นสัญญาที่อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นสามารถทำได้ตามกฎหมาย แต่ก็ต้องเป็นรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ตามลักษณะของพรบ.ว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ด้วย จึงถือเป็นหลักฐานเป็นหนังสือและการลงลายมือชื่อที่กฎหมายดังกล่าวยอมรับ ส่งผลให้การทำสัญญาอนุญาโตตุลาการออนไลน์สามารถทำได้โดยใช้กฎหมาย 2 ฉบับมารองรับ กล่าวคือ ใช้ พรบ.อนุญาโตตุลาการออนไลน์ พ.ศ. 2544 และพรบ.ว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ในการร่างสัญญาอนุญาโตตุลาการออนไลน์ ดังนั้นควรจะมีบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับอนุญาโตตุลาการออนไลน์โดยเฉพาะมาใช้บังคับ เพื่อส่งเสริมให้มีการนำอนุญาโตตุลาการออนไลน์มาใช้ในประเทศไทย

2.2 วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับวิธีพิจารณาอนุญาโตตุลาการออนไลน์

การอนุญาโตตุลาการออนไลน์มีกระบวนการและวิธีพิจารณาค้ำยกับการอนุญาโตตุลาการออนไลน์แบบดั้งเดิม เพียงแต่กระบวนการและวิธีพิจารณาทั้งหมดกระทำผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ทั้งสิ้น ซึ่งประกอบไปด้วย การส่งคำคู่ความ การสืบพยาน การพิจารณาคดีผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งนี้เมื่อ

พิจารณาจากบทบัญญัติมาตรา 7 พรบ.อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 เห็นได้ว่าการส่งเอกสารหรือคำคู่ความต่างๆ นั้นจะส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนหรือไปรษณีย์ตอบรับก็ได้ ทั้งนี้ให้รวมถึงวิธีอื่นใดที่แสดงถึงความพยายามในการจัดส่ง แม้ว่ามาตรา 7 ไม่ได้พูดถึงการส่งด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ มีเพียงการบัญญัติว่า “โดยวิธีอื่นใด” ซึ่งกรณีดังกล่าวผู้วิจัยมีความเห็นว่า คำว่าโดยวิธีอื่นใดนี้ ให้หมายความรวมถึง การส่งด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ด้วย อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจนแน่นอนเป็นเพียงการให้ศาลตีความเท่านั้น ดังนั้นหากมีการส่งคำคู่ความหรือส่งเอกสารต่างๆของกระบวนการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ อาจจะต้องให้ศาลตีความตามมาตรา 7 ของพรบ.อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลแต่ละท่าน อาจจะนำมาสู่หลักเกณฑ์ที่ไม่มีความแน่นอน

สำหรับการสืบพยานบุคคลนั้น จากการสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญพบว่า ในบางกรณีอาจมีข้อขัดข้องทางเทคนิค เช่นสัญญาณไม่ชัดเจน ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาเรื่องความน่าเชื่อถือของบุคคล นอกจากนี้ การถามคำถามพยาน หรือการตอบคำถามของอนุญาโตตุลาการ อาจไม่สะดวกเหมือนกับการสืบพยานแบบดั้งเดิมสำหรับพยานเอกสารที่อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์

2.3 วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการทำคำชี้ขาด

ในกระบวนการของอนุญาโตตุลาการออนไลน์นั้นเมื่อจบกระบวนการพิจารณาของอนุญาโตตุลาการออนไลน์แล้วคณะอนุญาโตตุลาการต้องทำคำชี้ขาด ซึ่งเมื่อพิจารณาตามพรบ.อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 มาตรา 37 วรรคแรก กำหนดรูปแบบของคำชี้ขาดไว้ว่า “คำชี้ขาดต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อคณะอนุญาโตตุลาการถ้าคณะอนุญาโตตุลาการมีจำนวนมากกว่าหนึ่งคน การลงลายมือชื่อของอนุญาโตตุลาการเสียงข้างมากถือว่า เพียงพอแล้วแต่ต้องจดแจ้งเหตุขัดข้องของอนุญาโตตุลาการผู้ซึ่งไม่ลงลายมือชื่อนั้นไว้ด้วย” รวมถึงคำชี้ขาดต้องระบุวันและสถานที่ดำเนินการทางอนุญาโตตุลาการด้วย ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงประเด็นการทำชี้ขาดของการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นคือ การทำคำชี้ขาดในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์จะมีผลทางกฎหมายได้หรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาพรบ.ว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ประกอบด้วย เนื่องจากคำชี้ขาดที่อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ จะถือเป็นคำชี้ขาดที่มีผลบังคับตามกฎหมายได้นั้นต้องทำเป็นหนังสือ ซึ่งต้องนำหลักการตามมาตรา 8 พรบ.ว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 มาปรับใช้เทียบเคียงว่าข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์รูปแบบใดจึงจะถือว่าได้ทำเป็นหนังสือแล้ว รวมถึงการลงลายมือชื่อที่กฎหมายยอมรับต้องมีลักษณะเป็น อักษร อักขระ ตัวเลข เสียงหรือสัญลักษณ์อื่นใดที่สร้างขึ้นให้อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อระบุตัวบุคคลผู้เป็นเจ้าของลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้น และเพื่อแสดงว่าบุคคลดังกล่าวยอมรับข้อความในข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้น ซึ่งต้องเป็นไปตามมาตรา 4 พรบ.ว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ด้วย

3. ข้อเสนอหลักเกณฑ์ทางกฎหมายให้สอดคล้องกับการปฏิบัติของอนุญาโตตุลาการออนไลน์

ในประเทศไทย ผลจากการวิจัยพบว่า ประเทศไทยไม่มีหน่วยงานใดให้บริการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ รวมถึงไม่มีกฎหมายใดที่มารองรับกับการอนุญาโตตุลาการออนไลน์โดยเฉพาะหากคู่พิพาทระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ กฎหมายที่เกี่ยวข้องและสามารถนำมารองรับกับอนุญาโตตุลาการออนไลน์ได้มี 2 ฉบับ คือ พรบ. อนุญาโตตุลาการออนไลน์ พ.ศ. 2545 และ พรบ.ว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ดังนั้นจึงส่งผลให้อนุญาโตตุลาการออนไลน์ในประเทศไทยไม่พัฒนาเทียบเท่าานาอารยประเทศ ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติม หมวด 9 ของพรบ.อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 โดยบัญญัติเรื่องการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ไว้โดยเฉพาะ

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายอนุญาโตตุลาการทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนพบว่า หากมีการนำวิธีการอนุญาโตตุลาการออนไลน์มาใช้ในประเทศนั้นจะส่งผลดีเป็นอย่างมาก เนื่องจาก เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่สะดวก รวดเร็ว และประหยัดค่าใช้จ่าย รวมถึงเป็นการลดปริมาณคดีในชั้นศาล ทั้งนี้ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าควรมีหน่วยงานที่ดำเนินการเกี่ยวกับการอนุญาโตตุลาการออนไลน์โดยตรง เนื่องจาก วิธีการอนุญาโตตุลาการออนไลน์นั้นเป็นการระงับข้อพิพาทที่มีการใช้เทคโนโลยีทั้งกระบวนการ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องมีผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีเข้ามาดูแลระบบดังกล่าว ซึ่งหน่วยงานที่เข้ามาจัดทําระบบการอนุญาโตตุลาการออนไลน์นั้นควรเป็นหน่วยงานภาคเอกชนโดยให้ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐาน เช่น รัฐออกมาตรการยกเว้นภาษีให้กับหน่วยงานเอกชนที่ก่อตั้งระบบอนุญาโตตุลาการออนไลน์ รัฐควรกระตุ้นให้ประชาชนทราบถึงวิธีการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ให้เป็นที่แพร่หลาย เป็นต้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่ผู้วิจัยได้พบปัญหาที่เกิดขึ้น 3 ประเด็นหลักๆ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย พรบ. อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 เนื่องจาก หากมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย พรบ. อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 จะส่งผลดีเมื่อมีการบังคับใช้กระบวนการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ในประเทศไทยหลายประการ ดังนี้ ประการแรก ทำให้เกิดความรวดเร็วในการพิจารณาข้อพิพาทเนื่องจากกระบวนการพิจารณาข้อพิพาททั้งหมดเกิดขึ้นบนวิธีทางอิเล็กทรอนิกส์ ส่งผลให้การพิจารณาข้อพิพาทรวดเร็วกว่าการอนุญาโตตุลาการแบบดั้งเดิม ประการที่สอง ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย เนื่องจากการพิจารณาข้อพิพาทกระทำผ่านระบบอินเทอร์เน็ตทั้งหมด ดังนั้นในกรณีที่คู่พิพาทอยู่ต่างสถานที่หรืออยู่คนละประเทศ การยื่นพยานเอกสารต่างๆ หรือการรับฟังพยานต่างๆ รวมถึงการนั่งพิจารณาคดีสามารถกระทำผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ทั้งหมด ทำให้ค่าใช้จ่ายในการเดินทางหรือดำเนินการต่างๆเกี่ยวกับข้อพิพาทจึงไม่มี ประการที่สาม คู่พิพาทสามารถเข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาทได้อย่างง่ายและสะดวก เนื่องจากสามารถเข้าสู่กระบวนการได้ทุกที่และทุกเวลา ประการสุดท้าย อนุญาโตตุลาการออนไลน์นั้นมีความยืดหยุ่น

เนื่องจาก คู่พิพาทสามารถกำหนดกระบวนการพิจารณาได้โดยสามารถเลือกกฎหมายที่จะนำมาใช้ระงับข้อพิพาทโดยอิสระ ดังนั้นหากมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่าผู้ที่จะได้รับประโยชน์สูงสุดคือ ผู้บริโภคและผู้ประกอบการ เนื่องจาก ผู้บริโภคและผู้ประกอบการนั้นจะมีความมั่นใจในการซื้อขายสินค้าและบริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นการซื้อขายสินค้าและบริการที่ผู้ซื้อและผู้ขายอยู่คนละประเทศ ผู้ซื้อและผู้ขายตัดสินใจซื้อขายสินค้าและบริการ โดยอาศัยข้อมูลที่น่าเสนอผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์เท่านั้น (online browsing and buying) และบางครั้งผู้ซื้อและผู้ขาย อยู่ในเขตอำนาจศาลที่แตกต่างกัน (multi-jurisdiction) แต่สิทธิและหน้าที่ของผู้ซื้อและผู้ขายยังคงเดิมเหมือนกับการทำธุรกรรมตามปกติ ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาผู้ซื้อไม่ได้รับสินค้าที่มีคุณภาพหรือคุณสมบัติตามที่ตกลง ภายในเวลาที่กำหนด จึงเกิดการโต้แย้งสิทธิหรือเกิดข้อพิพาทขึ้นได้ กระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกแบบเดิมจึงไม่เพียงพอ ดังนั้นการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการอนุญาโตตุลาการออนไลน์จึงมีความเหมาะสมกว่าการอนุญาโตตุลาการแบบดั้งเดิม

อย่างไรก็ตาม การอนุญาโตตุลาการออนไลน์มีข้อจำกัดในการใช้ เนื่องจาก จะต้องมียุคคลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีเข้ามาควบคุมดูแล เพราะข้อมูลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นสามารถเปลี่ยนแปลงหรือทำซ้ำได้ง่าย ดังนั้นจึงต้องมีมาตรการวิธีการความปลอดภัยในการดูแลรักษาการรับ ส่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เพื่อรักษาความเป็นต้นฉบับ รวมถึงการอนุญาโตตุลาการออนไลน์มีรายละเอียด ขั้นตอนต่างๆ ยุ่งยากมากพอสมควร เนื่องจากมีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้นนอกเหนือจากตัวบทกฎหมายที่ต้องมีความชัดเจนและครอบคลุมแล้ว ต้องประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือในการพัฒนาการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนพบว่าปัญหาที่ทำให้การอนุญาโตตุลาการออนไลน์ยังไม่เป็นที่แพร่หลายในประเทศไทยนั้น เนื่องจากขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ และขาดบุคคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี รวมถึงประชาชนส่วนใหญ่ยังคงให้ความเชื่อถือกับระบบศาลมากกว่า นอกจากนี้ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่มีหลักเกณฑ์แน่นอนมาใช้บังคับ ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะว่าควรมีบทบาทบัญญัติของกฎหมายที่ใช้กับการอนุญาโตตุลาการออนไลน์เป็นการเฉพาะ โดยบัญญัติเป็นหมวดหนึ่งในพระราชบัญญัติฉบับปัจจุบัน เพื่อกำหนดวิธีการขั้นตอนต่างๆ และเพื่อรองรับการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ให้มีสภาพบังคับตามกฎหมาย ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการแก้ไขเพิ่มเติม หมวด 9 ใน พรบ.อนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ซึ่งผู้วิจัยจัดทำเป็นร่างพรบ.อนุญาโตตุลาการ (ฉบับที่..) พ.ศ. โดยมีรายละเอียดดังนี้

หมวด 9

การอนุญาตตุลาการออนไลน์

มาตรา 47/1 สัญญาอนุญาตตุลาการออนไลน์ หมายถึง สัญญาที่คู่สัญญาตกลงให้ระงับข้อพิพาททั้งหมดหรือบางส่วนที่เกิดขึ้นแล้วหรือที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตไม่ว่าจะเกิดจากนิติสัมพันธ์ทางสัญญาหรือไม่โดยวิธีอนุญาตตุลาการออนไลน์ สัญญาอนุญาตตุลาการออนไลน์อาจเป็นข้อสัญญาหนึ่งในสัญญาหลัก หรือ เป็นสัญญาอนุญาตตุลาการออนไลน์แยกต่างหากก็ได้

สัญญาอนุญาตตุลาการออนไลน์ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อคู่สัญญา หรือ ปรากฏข้อสัญญาในเอกสารในเอกสารที่คู่สัญญาได้ตอบทางข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยมีการลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ หรือมีการกล่าวอ้างข้อสัญญาในข้อเรียกร้องหรือข้อคัดค้านและคู่สัญญาฝ่ายที่มีได้กล่าวอ้างไม่ปฏิเสธให้ถือว่ามิสัญญาอนุญาตตุลาการแล้ว

สัญญาที่มีหลักฐานเป็นหนังสืออันได้กล่าวถึงเอกสารใดที่มีข้อตกลงให้ระงับข้อพิพาทโดยวิธีอนุญาตตุลาการออนไลน์ โดยมีวัตถุประสงค์ให้ข้อตกลงนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาหลัก ให้ถือว่ามิสัญญาอนุญาตตุลาการออนไลน์แล้ว

มาตรา 47/2 ในกรณีที่คู่สัญญามีข้อตกลงไว้เป็นอย่างอื่น การส่งเอกสารตามหมวด 9 นี้ให้ใช้วิธีการการส่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

การส่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ให้ถือว่าได้มีการส่งเมื่อข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นได้เข้าสู่ระบบข้อมูลที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของผู้ส่งข้อมูล

การรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ให้ถือว่ามิผลนับแต่เวลาที่ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นได้เข้าสู่ระบบข้อมูลของผู้รับข้อมูล

หากผู้รับข้อมูลได้กำหนดระบบข้อมูลที่ประสงค์จะใช้ในการรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ไว้ โดยเฉพาะ ให้ถือว่ามีการรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์มิผลนับแต่เวลาที่ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์นั้นได้เข้าสู่ระบบข้อมูลของผู้รับข้อมูลได้กำหนดไว้แล้ว แต่ถ้าข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวได้ส่งไปยังระบบข้อมูลอื่นของผู้รับข้อมูลซึ่งมิใช่ระบบข้อมูลของผู้รับข้อมูลกำหนดไว้ให้ถือว่ามีการรับข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์มิผลนับแต่เวลาที่ได้เรียกข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์จากระบบข้อมูลนั้น

มาตรา 47/3 ให้ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง หรือศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศภาคหรือศาลที่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือศาลที่มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาข้อพิพาทซึ่งได้เสนอต่ออนุญาตตุลาการนั้นเป็นศาลที่มีเขตอำนาจตามหมวดนี้

มาตรา 47/4 การแต่งตั้งคณะอนุญาตตุลาการออนไลน์และอำนาจของคณะอนุญาตตุลาการออนไลน์ตามหมวดนี้ ให้เป็นไปตามหมวด 2 และหมวด 3 ของพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 47/5 วิธีพิจารณาชั้นอนุญาโตตุลาการออนไลน์ ให้เป็นไปตามหมวด 4 ของพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้วิธีพิจารณาทั้งหมดตามหมวด 4 ต้องกระทำผ่านวิธีทางอิเล็กทรอนิกส์

บทสรุป

การอนุญาโตตุลาการออนไลน์นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกระบวนการรับข้อพิพาทที่มีการดำเนินการผ่านทางออนไลน์เพื่อให้สอดคล้องและเป็นการรองรับข้อพิพาทต่างๆที่เกิดจากธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่าการอนุญาโตตุลาการออนไลน์สามารถใช้ได้กับทั้งการระงับข้อพิพาทที่เกิดจากธุรกรรมทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์และข้อพิพาทที่ไม่ได้เกิดจากธุรกรรมทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้อนุญาโตตุลาการออนไลน์นั้นมีข้อดี คือ สะดวก รวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่ายมากกว่าการดำเนินคดีในศาลและการระงับข้อพิพาทแบบเดิม เนื่องจากกระบวนการขั้นตอนต่างๆสามารถกระทำผ่านระบบออนไลน์ได้ทั้งสิ้น จึงส่งผลให้เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่นิยมในต่างประเทศเป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ตามการบังคับใช้ออนุญาโตตุลาการออนไลน์ในประเทศไทยนั้นยังมีข้อจำกัด กล่าวคือ อนุญาโตตุลาการออนไลน์เป็นเรื่องใหม่และมีลักษณะบางประการแตกต่างจากอนุญาโตตุลาการแบบดั้งเดิม เช่น การทำสัญญาอนุญาโตตุลาการในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ การส่งคำคู่ความ เอกสาร คำร้อง คำขอที่อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ระหว่างคู่พิพาทกันเองหรือระหว่างคู่พิพาทกับสถาบันอนุญาโตตุลาการ การลงลายมือชื่ออิเล็กทรอนิกส์ การสืบพยาน การรับฟังพยานหลักฐาน การทำคำชี้ขาดในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ จะต้องดำเนินการอย่างไรจึงจะชอบด้วยกฎหมายจากความยุ่งยากที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้อนุญาโตตุลาการออนไลน์มีข้อจำกัดในการใช้ นอกจากนี้ข้อมูลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์นั้นสามารถเปลี่ยนแปลงหรือทำซ้ำได้ง่าย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีมาตรการรักษาความปลอดภัยในการดูแลรักษาการรับ ส่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เพื่อรักษาความเป็นต้นฉบับ และจะต้องมีบุคคลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีเข้ามาควบคุมดูแล

ทั้งนี้ประเทศไทยก็เป็นอีกหนึ่งประเทศที่มีความพยายามที่จะพัฒนาการอนุญาโตตุลาการออนไลน์เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติของนานาอารยประเทศ แต่ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากกฎหมายที่มีอยู่ไม่รองรับกับการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่ากฎหมายที่ใช้บังคับกับการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ คือ พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ. 2545 ประกอบพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544 ซึ่งต้องพิจารณาในแต่ละขั้นตอนของการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ คือนำกฎหมาย 2 ฉบับมาใช้ประกอบกัน และเท่าที่ไม่ขัดกับกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน แต่การอนุญาโตตุลาการออนไลน์มีรายละเอียด ขั้นตอนต่างๆ ยุ่งยากมากพอสมควร เนื่องจากมีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้นนอกเหนือจากตัวบทกฎหมายที่ต้องมีความชัดเจนและครอบคลุมแล้ว ต้องประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือในการพัฒนาการอนุญาโตตุลาการออนไลน์ด้วย

References

Arbitration Act 2002 (B.E. 2545)

Colin, R.. (2002). *Online Dispute Resolution for Business: B2B, e-commerce, consumer, employment, insurance, and other commercial conflicts*. San Francisco: Jossey-Bass.

Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, 1958

Electronic Transactions Act 2001(B.E. 2544) and Amendments (No. 2) B.E. 2551

Ethan, K. & Janet, R. (2001). *Online Dispute Resolution: Resolving Conflicts in Cyberspace*. San Francisco: Jossey-Bass.

Jakkrit, K. (2016). *The research report “the concept and strategy regarding the development of index/indicators of rule of Law in Thailand* .Retrieved 7 May, 2018, from [http://www.tijthailand.org/useruploads/files/rule_of_law_index_\[tij_-_tdri\].pdf](http://www.tijthailand.org/useruploads/files/rule_of_law_index_[tij_-_tdri].pdf)

Saowanee, A. (2005). *Explanation of dispute resolution for business by arbitration*. (2nd ed.). Bangkok: Thammasat University.

Supajee, R. (2016). *Building Legal Tools to Overcome Obstacles to Online Arbitration in Thailand*.

Retrieved 7 May, 2018, from http://www.tai.coj.go.th/doc/data/tai/tai_1492656241.pdf

Thawatchai, S. (2014). *Explanation of Arbitration Act B.E. 2545*. Bangkok: Nititham Printing

UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration, 1985.

Poohkum, S. and Nimanong, V. (2018). A Critical Study of the Legal Philosophy of Marxist. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 3(1), 95-108.